

שור שנגח את הפרה פרק חמישי בבא קמא

א ב ג מ י ט י"ב
ב ד ו ח י"א י"ד י"ז י"ט כ
ג ה ז טו י"ח י"ג י"ו י"ח כ"א
ד ו ח י"א י"ד י"ז י"ט כ
ה ז טו י"ח י"ג י"ו י"ח כ"א
ו ח י"א י"ד י"ז י"ט כ
ז טו י"ח י"ג י"ו י"ח כ"א
ח י"א י"ד י"ז י"ט כ
ט י"ג י"ו י"ח כ"א
י י"ד י"ז י"ט כ
יא י"ז י"ט כ
יב י"ט כ
יג כ
יד כ
טו כ
טז כ
יז כ
יח כ
יט כ
כ כ

שור ושור פסולי המוקדשים שנגחו. פירש רב יהודה גאון דהיינו שור כבוד ולא פריק ליה ולפי שאין לו פדיון אעפ"י שדינו להיות נשחט כמדינה ונאכל לכהנים כמומו לפניו וכאיל דלפילו להאכילו לנכרים מחיר ר' עקיבא צבורות (דף לז:) מטעם דליתמק לזכי ואיל אפי' הכי לא חשיב בחייו ממון הדיוט ושור רעהו וכן כל פסולי המוקדשים שלא נפדו אצל במוקדשין שנפדו ליכא לאוקמי דשור רעהו מקרו אע"פ שאסורים בגזיה ועבודה דהא לקמן בשמעתין מחייבין שור הדיוט שהמית שור פסולי המוקדשין וזכר נמי הוה מחייבין אי לאו משום דתמיב והמת יהיה לו.)

מוסף רש"י
 במי שהמת שלו. מי שראוי לו להאכל ונעלמו ללבוש, לא יזכר ויעיר (א) לבעלים מטפלין בנבילה. כלומר טעוין את הנבילה (מ"ד) ששמן לו הנבילה של בהמה שמתה על ידי זה שהזיקה לו ועליה מוקף ומשלים דמיון (ב"מ טז.)

מוסף רש"י
 דאפי' בשני שורים יהיה הדין כמו בשור וזכר אע"ג דשור וזכר לר' נתן שייך טפי למימר כי ליכא לאשתלומי משור משתלם מזכר מטעם דלמך אנה תוראי צניך אשכחיתיה את קטלתי וישור וזכר ליכא למימר הכי ולרצנן הא קמ"ל דלא תימא דוקא בשור וזכר אמרינן הכי דכי ליכא לאשתלומי מזכר לא משתלם משור דהיינו משום דזכר עושה עיקר המעשה ואילו קטל בהנבילה לכן לא נטיל חיובו על השור אע"ג דליכא לאשתלומי מיניה וזכר בשור ושור שאין זה עיקר הזיקה יותר מזכר הוה אמנא דלפילו לרצנן כי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי וגרסה לר"י דלזכי ורבינא ס"ל האי כוליה הזיקא עבד והאי כוליה הזיקא עבד דאי ס"ל פלגא נוקא עבד למה יאמר רבי נתן דכי ליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי הא לא שייך הכא טעמא דלמך תוראי ולא קאמר הא והא כרבי נתן הא כמ"ד פלגא נוקא עבד והא כמאן דלמך כולה נוקא עבד משום דנראה לו לגמלא טעם ראשון שאמר רבא עיקר דהא כולה נוקא עבד ולהכי מוקי כולה כוונתה:

שור ואדם שדחפו עבור. * לא שדחף אדם צכוונה דא"כ בעל הבור אמאי מחייב דלטו אס שיש אדם טלימו של חנירו באש של חנירו וכי יתחייב בעל האש ואם תאמר אי שלא צכוונה אמאי יתחייב צכוונה ויש לומר כגון שידע האדם צעתה נפילת חנירו וחסיד צכוונה מידי דהוה אנתהפך דסוף פ"ב (לעיל ד' טז.): לענין בופר ושלישים של עבד שור חייב. וז"ל והא שור פטור ממימה כיון שהוא ואדם דחפו דהיי כמו (לעיל י:) הכולה עשרה בני אדם בעשר מקלות דצנת אחת דברי הכל פטור וכיון דלא מחייב מימה לא מחייב כופר דלעיל צ"ל ד' ו' (ד' טז.) וטעם שדחף כ"ל כרצה דלמך דאי אין השור צסקילה אין הבעלים משלמין כופר דלמך כהדיא דשלא צכוונה משלם דמים ונראה דלא איירי כשדחפוהו שניהם צנת אחת אלא כל אחד בפני עצמו: לענין ב"ים ושור פסולי המוקדשין. כשנפדו מיירי דאי לא נפדו אדם ושור נמי פטורין מדתביב רעהו מימה דצבור אמאי פטור כיון שנפדו והא הי המימה שלו למ"ד פודין הקדשים להאכילן ללכדים ואי הוה מיירי בשלא נפדו נראה שלא

יכולים לפדותו לאחר מיתה דבעינן העמדה והערכה ואפילו למ"ד אין פודין קשה דמוכח בפרק כל שעה (פסחים דף כט:) דהיינו דווקא להאכילן ללכדים אצל להסיקן תחת תבשילו פודין לכ"ע בשמעתתא דלכול חמץ של הקדש צמועד מעל ומסיק רב אשי לביע אין פודין כו' ודכ"ע דבר הגורם לממון לאו כממון דמי וצפלוגתא דר' יוסי הגלילי ורצנן קמפלגי אלמא מדמעל פודין להסיקו תחת תבשילו או לזרוך הנאה אחרת וכן פ"י שם הקונט' ואין לתמוה מ"ש אכילת כלב משאר הנאות דלמא כיון דמיעטיה מואכלת ולא ללכדין לית לן למעוטי אלא כיוצא בה אכילה ומימה אצ"ב דרב יוסף דמפרש התם לעולם צפודין הקדשים להאכילן ללכדים קמפלגי ל"ל ואל דאין חילוק בין אכילת כלב לשאר הנאות ושמא רבא כרב יוסף ס"ל: **נפקא** ליה מוחבת יהיה לו דשור. ואע"ג דלא ילפינן שור מצבור היכא שאין המימה שלו מ"מ ילפינן צור משור לבעלים מטפלים בנבילה דג' קראי כתיב דלמרינן צפ"ק (דף י:): **איפוך אנא.** וז"ל אס כן רעהו דכחז רמנא למה לי לאפוקי הקדש וי"ל דלצטרך להקדש שנגח הדיוט אך קשה דמשור איש נפקא:

תורה אור השלם
 1. בעל הבור ישלם כסף ישיב לבעליו והמת יקדיה שמה כא לר' 2. וכי יפתח איש בור או כפי יכרה איש בר ולא יכסנו ונפל שפחה שור או חמור: שמה כא לג

גליון הש"ס
 תוס' ד"ה שור ואדם וכו' לא שדחף אדם. מין לעיל ד' ו ע"א חו"ס ד"ה לאתמי:

שנפדה דקרינא ציה שור רעהו אחר שפדלו: **מאי טעמא.** צור פטור: דתביב והמת יהיה לו. גבי צור: מי שהמת שלו. שיכול למכור הנבילה יאל זו שאף על פי שנפדה טעון קצורה דלמרינן גבי פסולי המוקדשין שנפדו במס' צבורות צ"ל שני (ד' טו.) מוצח דנריס י"ג ולא גיזה צשור [אס] ולא חלב ואכלת [אס] ולא ללכדין כמאן שאין פודין את הקדשים להאכילן ללכדים: **לבעלים מטפלין בנבילה.** כדלמרינן צפ"ק (ד' י:) והמת יהיה לו לניזק אתה אומר לניזק כו': ומאי חויה דהאי והמת יהיה לו דשור מפקת ליה **לבעלים מטפלין בנבילה.** ומחייבת ליה אנגיחת פסולי המוקדשין: **איפוך אנא.** ואוקימנא חיובא דפסולי המוקדשין אצור: שור ולא אדם. מדלא כתיב ונפל שמה הגופל אלמא למעוטי אתא. ולקמיה [דג.] פריך שאר בהמות מנא ליה דלמא כולם ממעטינן: לתק

שנפדה דקרינא ציה שור רעהו אחר שפדלו: **מאי טעמא.** צור פטור: דתביב והמת יהיה לו. גבי צור: מי שהמת שלו. שיכול למכור הנבילה יאל זו שאף על פי שנפדה טעון קצורה דלמרינן גבי פסולי המוקדשין שנפדו במס' צבורות צ"ל שני (ד' טו.) מוצח דנריס י"ג ולא גיזה צשור [אס] ולא חלב ואכלת [אס] ולא ללכדין כמאן שאין פודין את הקדשים להאכילן ללכדים: **לבעלים מטפלין בנבילה.** כדלמרינן צפ"ק (ד' י:) והמת יהיה לו לניזק אתה אומר לניזק כו': ומאי חויה דהאי והמת יהיה לו דשור מפקת ליה **לבעלים מטפלין בנבילה.** ומחייבת ליה אנגיחת פסולי המוקדשין: **איפוך אנא.** ואוקימנא חיובא דפסולי המוקדשין אצור: שור ולא אדם. מדלא כתיב ונפל שמה הגופל אלמא למעוטי אתא. ולקמיה [דג.] פריך שאר בהמות מנא ליה דלמא כולם ממעטינן: לתק

(א) עין חוט' ד"ב ק"ב ד"ה מרזיחין. (ב) ונעין עקב יאסר ר' יהושע בן לוי. (ג) נכנסים מ"א. (ד) ומספחה נכנסים פ"א. (ה) ונכנסים מ"א. (ו) סנהדרין ע"ג. (ז) ונכנסים מ"א. (ח) ונכנסים מ"א. (ט) ד"ה הכינסו. (י) ד"ה מקסין.

תורה אור השלם

1. ורשמייה למדוש קפד ונאמי קים וטאטאטיה בקטאטא השמך נאם וקצאות ישיעוהו די כג טמאתה בשוליה לא וברא אורייתיה ותרד פלאים אק מנחם לה ראה ה את עניי כי הדניל אויב: איכה א ט 3. טבע בארץ שערקיה אבר ושרב בריזיה מלקה ושריה בגים אק תורה גם נביאיה לא קטוא חוץ מיה:
- איכה ב ט 4. וקרא אליהם את האור כי טוב ויברל אליהם בק האור ובין הדושה: בראשית א ד

הנהגות הב"ח

(ב) חוט' ד"ה אחי וכו' רבמחמר כתיב קל:

גילוי הש"ס

נב' אם לאו שאני יודע בו. עי' כ"ב ק"ג ע"ה מרזיח מרזיח: שם המנהיג בעיני ושיבוטא. עי' ע"ז ק"ג ע"ה חוט' ד"ה ומתקן:

לעזי רש"י

מור"ן (פאר"ן) טווס. פירד"ץ (פירד"ץ). קרא (טור) ב"ק. חרומס.

מוסף רש"י

אורו ואורו חבר. אור על יסוד ואור על נר, כללים להרביע (בכורות ה). המנהיג בעיני ושיבוטא. קשר קרון לני שנים ולנו כיבשה על שפת הים ומתים מההינים אמו. מנה. לוקה משום מנהיג בכלאים או לא, מורש כשור ובחמור לאו דוקא. דל תרי מיני מני אפרי (סנהדרין ט). הדרן עלך שור שנגח את הפרה

נאמר כסן טוב. גבי כיבוד אב ואם דכתיב צה"ן למען ייטב לך: ופסח בו. טו"ת שכתובה ראשון במורה נאמר לטובה: הספד. מינה זו לנדה הראויה: כלן שנה. צמשה זו דקמי כללים נוהג צעופות למנו דכל עופות כללים זה צוה מין צמחיו מינו: טווס. פוול"ן צלע"ז: פסיוני. מין שליו שקורין פירד"ץ: קועיה. מרומנו צי"ק צלע"ז: טיעטא. ערני: אלס קועיה. נוארו עב: קטין. דק: ציליו מכתף. צילי הזכרות ניכרין בנאור הכר מכתף: צעפולא. צעעניה אחת. אוו צר אינו טוען ציפה שניה עד שמלך את הראשונה: הנהיג צעיוט ושיבוטא. קשר קרון לנו ורג זה נף על המים זה מושך עמו על שפת הים: כללים צמחה לארץ לא נהגה דמלוה התלויה בנרץ היא וכל חובת קרקע אין נוהג אלא בנרץ מן המורה: אידי ואידי מקום חיובא. אס היה מנהיג ספינה ציס צעני דגים של שני מינין חייב דהא דרשין למינהו למינהו (ספינה) מכתבה:

הדרן עלך שור שנגח את הפרה

עד יורא אלהים את האור לא כתיב טו"ת ווא"ר יהושע בן לוי הרואה הספד בחלומו חסו עליו מן השמים ופדאוהו הני מילי בכתבא: וכן היה ועוף כיוצא בהן וכו': אמר ר"ל כאן שנה רבי תרנגול טווס ופסיוני כלאים זה בזה פשיטא אמר רב חביבא משום דרבו בהדי הדדי מהו דתימא מין חד הוא קמ"ל: אמר שמואל יאווי ואווי הבר כלאים זה בזה מתקיף לה רבא בר רב חנן מאי טעמא איילימא משום דהאי אריך קועיה והאי זוטרי קועיה אלא מעתה גמלא פרסא וגמלא טיעעא דהאי אלים קועיה והאי קטין קועיה הכי נמי דהוו כלאים זה בזה אלא אמר אביי זיה ביציו מבחויי וזה ביציו מבפנים רב פפא אמר הא טעונה חדא ביעתא בשיחלא והא טעונה כמה ביעתא בשיחלא א"ר ירמיה אמר ריש לקיש יהמרכיע שני מינין שבים לוקה מאי טעמא אמר רב אדא בר אהבה משמיה דעולא אתיא למינהו למינהו מיבשה בעי רחבה ה"ה המנהיג בעיזא ושיבוטא מהו מי אמרינן כיון דעוזא לא נחית בים ושיבוטא לא סליק ליבשה לא כלום עביד או דלמא השתא מיהת קא מנהיג מתקיף לה רבינא אלא מעתה חיבר חטה ושעורה בידו וזרע חטה בארץ ושעורה בחוצה לארץ הכי נמי דמחייב אמרי הכי השתא התם ארץ מקום חיובא חוצה לארץ לא מקום חיובא אידי ואידי חיובא הוא:

הדרן עלך שור שנגח את הפרה

נאמר בהם טוב אמר לו עד שאתה שואלני למה נאמר בהם טוב (שאלני אם נאמר בהן טוב טוב * אם לאו שאני יודע אם נאמר בהן טוב אם לאו כלך אצל ר' תנחום בר חיילאי שהיה רגיל אצל ר' יהושע בן לוי שהיה בקי באגדה אול לגביה א"ל ממנו לא שמעתי אלא כך אמר לי שמואל בר נחום אחי אמו של רב אחא ברבי חנינא ואמרי לה אבי אמו של רב אחי ברבי חנינא הואיל וסופן להשתבר וכי סופן להשתבר מאי הוי אמר רב אשי חס ושלום פסקה טובה מישראל א"ר יהושע הרואה טו"ת בחלומו סימן יפה לו מ"ט איילימא משום דכתיב טוב אימא וטאטאטיה במטאמי השמד חד טו"ת קאמרינן אימא אימא טבעו בארץ שעריה אלא הואיל ופתח בו הכתוב לטובה תחילה שמבראשית

הדרן עלך שור שנגח את הפרה

אמר ר"ל כאן שנה רבי תרנגול טווס ופסיוני בו מהו דתימא מין אחד הוא קמ"ל. ואע"ג דלא אשמעי' מממתין דליהו תרי מיני אע"ג דרבו צהדי הדדי ולא שמעינן אלא דאסור כלאים שייך צעופות מ"מ אחי שפיר דהכי קאמר ר"ל כלן שנה רבי כלומר כיון צמחה רבי דיש כללים צעופות א"כ תרנגול טווס ופסיוני כללים זה בזה כי מסבירא דנפשין יש לנו לדעת שאלו המינים חלוקים זה מזה ואינם מין אחד ואע"ג דרבו צהדי הדדי וכיוצא בזה יש צינמות צפרק חרש (דף ק"ג:) וצמחין (נישין נה.) אמר רבא מעדותו של רבי יוחנן בן גודגדא שהעיד על חרשת שהשיאה אציה שיולתא בגט אמר לעדים ראו גט זה שלני נומן לאשמי וחזר ואמר לה כנסי שטר חוז זה מגורשת מי לא א"ר יוחנן בן גודגדא לא צעין דעת ה"ר כו' פשיטא מהו דתימא כיון דאמר כנסי שטר חוז זה בטולי צטליה קמ"ל אע"ג דלא ידע רבא ממילתיה דרבי יוחנן בן גודגדא דלא צטליה צמח שאמר כנסי שטר חוז זה אלא מסבירא דנפשיה אפ"ה קאמר מעדותו שמעי' ליה וכיוצא בזה יש הרבה צמחא: המרביע שני מינים. ר"י צ"ר יהודה היה מגיה המנהיג צ' מינים שנים לוקה משום דצבראשית רבה (פ"ו) וצירושלמי דכלאים (פ"ב) משמע דאי אפשר להרביע דגים ומיחו אף נרץ להגיה דדגים דוקא הוא דמשמע דלין להרביעם אכל מין חיות הים שייך ציה איסור הרבעה והכא איכא לאוקמי צמין מיה שיכול ארס להרביע דקאמר צבראשית רבה המרביע מין חיות הים לוקה וצתר הכי קאמר כל מקום שנאמר צו למינהו כללים נוהג צו ופרץ אהך צרימחא והרי דגים שנאמר צו למינהו וכי כללים הרבעה צהם והיאך יכול להרביעם ומשני דהא דקאמר צדגים כללים נוהג צהם היינו דוקא צנהנהג אכל צהרבעה הם משכתת לה משמע דצחיות הים משכתת שפיר הרבעה להכי לא פריך שס אמריבני חיות הים היאך לוקה אלא אמאן דאמר כל

הדרן עלך שור שנגח את הפרה

שנאמר צו למינהו דהיינו אפילו קסם דגים כללים נוהג צהם: אתיא צמינהו צמינהו מיבשה. ומשנת לא מני למיך דמרצוי דוכל צהמתך לית לך לרצוי אלא כל מילי דיבשה שאלס רגיל למחר אחרים (ב) דצמחר כתיב קרא דצמחרך גבי שנת: למינהו מיבשה. וא"ת ומה נרץ ללמוד מיבשה טיפוק ליה מדכתוב צגופיה למינהו דצאלו ערפופת (חולין דף ט. וסס) משמע דאי הוה כתיב למינהו צזוי של דשאים אסור להרביע שני דשאים זה בזה וי"ל דלמינהו לחודה לא הוה משמע שנכתב איסור כללים א"ל לאו חוקותי תשמרו דרש"ש שמואל חוקות שחקקיה לך כבר ומפרש ר"ת שחקק צמעשה צראשית שכתבו צו למינהו והיינו למינהו דיבשה דצמחה ואילן דליירי ציה קרא דחוקותי אכל מלמינהו דים לחודה ליכא למילף מיניה דגים וא"ת דסוגיא דגמרא דלא כרצנן דצפ' ד' מיתות (סנהדרין דף ט. וסס) דלא מתייבדי צני נח לא צכלאים ולא צהרבעה אלמא לא דרשינן למינהו וי"ל נהי דלא דרשינן למינהו לגבי צני נח דלא אשכחן דמוחר צהו דחמנא לגבי ישראל דהחירו גבי כללים דרשינן ליה וצ"מ לגבי דגים א"צ להרבעת אילן דקרא דשרך לא מיירי אלא צורעים והשתא דכתיב למינהו צאילן דרשינן מיניה מה צהמתך צהרבעה אף שדך צהרבעת אילן וצהא פליגי ר"א ורבנן דר"א יליף מחוקותי שחקקתי לך כבר דהחירו צני נח על הכלאים כלומר מלמינהו ורבנן לא ילפי מיניה אלא שנרמזו מלמינהו דמעשה צראשית ומ"מ לא נאסרו לצני נח ואחי שפיר דתיא אפילו כרצנן מילתיה דשמואל וא"ת ל"ל למילף כללים דהרבעה צהמתך משנת לרצוי עופות אחת צמחון ליה מלמינהו כי היכי דליפנין דגים וי"ל דאי לאו ג"ש לא הו מפקי קרא דצמחרך ממשמעותא אכל השתא דלמי ג"ש ומפקא לקרא ממשמעותא מרבינן אפילו דגים למינהו למינהו מיבשה: המנהיג בעיזא ושיבוטא. וא"ת דמשמע דפשיטא ליה דצעני מינים שבים חייב והא למינהו גבי הרבעה והרבעה כתיב ולא גבי זריעה והנהגה דמוח צפ' ד' מיתות (סס) דלא מיתסרי צני נח צחרישה חריעה ולא חוקמינן חוקות שחקקתי לך כבר כלומר צלמינהו דמעשה צראשית אלא דומיא דצמחרך לא מרביע מה צהמתך צהרבעה אף שדך צהרבעה וי"ל דצברא דחוקמינן למינהו צין צישראל צין לצני נח לכל אחד כמו שמצינו איסורו צמקום אחר לצני נח צהרבעה ולישראל אף צנהנהג ועי"ל כי היכי דליפנין כולהו משנת ה"נ ליפנין שנת צהמתך מלמינהו לאסור דגים צצנת צמלחא והדר ליפנין כללים דנהגה משנת: אלא פעתה חיבר חטה ושעורה וזרע חטה בארץ ושעורה בחוצה צארץ. כון צערגוה אחת צמחון צפמות מג' טפחים דלרץ להרחיק צין זרע לזרע דמוח צמס' שנת פרק א"ר עקיבא (דף פה.) והא דצעי ר' יאשיה חטה ושעורה ומרץ צמפולת יד להתחייב צכלאי הכרס קאמר אכל צכלאי זרעים חייב צחטה ושעורה לחודה והך סוגיא נקט כרצנן דלא צעו אלא צ' מינין אכל ר"י פליג ומרץ שגשה זרעים או מצ' מינין או מג' מינין דתנן (כלאים פ"א מ"ט) הזרע חטה ושעורה כחמד חייב ר"י אומר שני חטין ושעורה אחת או שני שעורים וחטה אחת או חטה ושעורה וכוסמת ובלגד שיהיו שלשה:

ק א מ"י פ"ע מהלכות כללים הלכה ה' פמנ לחין רפא רשב טושי"ע י"ד ק"ר ר"ז קע"ז: קא ב ג מ"י שס טושי"ע שס סע"ף ז: קב ד מ"י שס הל' ח טושי"ע שס סע"ף ח: קג ה מ"י שס הל' ט: